

Резюмета на научните трудове

Монографии

1. *България и Гърция в лабиринт от монолози*. София: ИБЦТ, 2022, 350 стр. ISBN: 978-619-7179-28-6.

Монографията представя обобщен поглед върху разволя на българо-гръцките отношения в периода от тяхното официално установяване (1880) до прекъсването им по време на Втората световна война (1941). Този голям от гледна точка на изследователя период се характеризира с невъзможността да се постигне разбирателство между България и Гърция. Заслепени от преследваните национални цели, политиците в София и Атина се отказват да решават всички други въпроси на междудържавните отношения, използвайки ги единствено като средство за натиск и извличане на преимущества в името на създаване на голяма и силна държава. Монографията се стреми да анализира последиците, които липсите – на диалог, компромис, равновесие, умереност, надежда, перспектива – предизвикват в българо-гръцките отношения. Нейна цел е да се дистанцира, доколкото е възможно, от често напълно противоположните гледни точки на българските и гръцките изследователи и да предложи един балансиран поглед към историческите събития.

Първата глава проследява българо-гръцките политически отношения и анализира причините, които не позволяват постигането на разбирателство. Тя стъпва върху изследвания на различни конкретни теми, които съставляват комплекса на политическите отношения, допълва ги с непубликувани до момента документи и създава по-пълна представа за политическите отношения между София и Атина. Втората глава представя неравностойните позиции на България и Гърция в дипломатическата и икономическата сфера. В нея се проследява създаването на гръцката консулска мрежа в българските земи, което предшества значително установяването на дипломатически отношения между София и Атина. Развитие на консулската мрежа е част от комплекса на политическите отношения, но е в тясна връзка и с икономическите проблеми между държавите. Българо-гръцките консулски и икономически отношения до момента не са били обект на самостоятелно изследване, поради което за изясняването им са привлечени данни от архивни източници и от специализирани издания от епохата. Гръцките общности в България и българските в Гърция са обект на изследване в третата глава на монографията. Акцентът в нея е поставен върху проблемите, с които гърците и българите се сблъскват в рамките на чуждите национални държави. Паралелното представяне на малцинствените общности и трудностите, пред които са поставени, цели да покаже сходството в тяхното положение и да създаде разбиране за причините довели до унищожаването им. Пропагандата и обществените настроения, които тя създава, както и дейността на съществуващите през 30-те години на XX в. българо-гръцки дружества са представени в последната глава на монографията. Тя проследява опитите за установяване и развитие на научни и културни връзки между българи и гърци като специално място е отделено

на различния поглед към съседите, съдържащ се в докладите и спомените на дипломатите.

2. *Българите в османския Солун*. София: ИБЦТ, 2020, 440 стр. ISBN: 978-619-7179-12-5.

Монографията е първото цялостно изследване на участието на българите в политическия, икономическия и обществен живот на османския Солун. Нейна цел е да представи и анализира наличните сведения за българската общност в града през късния османски период. Текстът е построен на тематичен принцип, като въпросите в отделните тематични ядра са проследени хронологически, доколкото това е възможно.

Първа глава анализира данните за демографското развитие на българската общност в Солун, нейното организационно сплотяване и обществен живот. Специално внимание е отделено на сградите и имотите, с които общността се сдобива, защото тяхното закупуване е съществена част от дейността ѝ, която до този момент не е била обект на историческо дирене. Втората глава е посветена на българското образование в града и представя както обучението в началните, така и в гимназиалните учебни заведения, а също участието на българи в чужди образователни институции. Целта ѝ е да сравни проблемите пред различните образователни степени и да ги постави в контекста на основните образователни тенденции в османския Солун и в българската държава. Третата глава е посветена на участието на българите в обществения и политически живот на града. Акцент е поставен на мястото и значението на българските изяви спрямо инициативите на другите религиозни и национални групи, които го населяват. Последният параграф разглежда българските представи за Солун и изследва мястото на града в колективната и историческата памет на българската нация.

Посочените по-горе проблеми на практика не са застъпени в историографията, въпреки че цели сто години след края на османския период Солун продължава да привлича интереса на учените, които намират в него различни теми, нови гледни точки и непроучени изследователски полета. Освен върху техните изследвания, монографията стъпва на голям брой непубликувани документи от български и чужди архивохранилища, спомени, периодични и справочни издания, художествени произведения и филмография. Историческата перспектива на изследването е разширена и с интервюта на наследници на български родове от Солун, които допринасят за повдигане на редица въпроси от голямата тема за паметта.

Статии и студии

- 1. Политически проекции на славянската и антиславянската идея на Балканите (Примерът на д-р Иван Селимински и проф. Неоклис Казазис). В: *Русия между Изтока и Запада: политика, идеология, дипломация*.**

Сборник в чест на доц. Димитър Вечев. Съст. Т. Георгиева, И. Баева. София: СУ "Св. Климент Охридски", 2022, с. 63-80.

Статията изследва различните измерения на славянската идея на Балканите като акцентира върху идеологическите и политическите аспекти на въпроса. Съпоставителният анализ на два различни модела на социално-политическо развитие в Югоизточна Европа позволява да се открият спецификите в националните идеологии и да се обвържат със конкретните политически цели на балканските народи. Различните гледни точки на българи и гърци имат към славянската идея, представени на примера на д-р Иван Селимински (1799-1867) и проф. Неоклис Казазис (1849-1936), показват колко тази идея е свързана с политическите интереси на двата народа.

2. Elementary Education of the Bulgarians in Ottoman Salonica. In: *Greeks and Bulgarians: Parallels and intersections in history and culture*. Ed. Y. Konstantinova, E. Naxidou, Sofia: Institute of Balkan Studies & Centre of Thracology, 2021, p. 141-164.

Статията представя детайлно създаването, организацията и развитието на българските начални училища в османския Солун. Тези учебни заведения повишават грамотността и културата на населението, като съчетават образователни, възпитателни, социални и национални функции. Въпреки многобройните пречки, пред които е изправено българското начално образование в Солун, налице са и няколко положителни тенденции – постоянното нарастване на броя на учениците в началните училища и по-широкият обхват на училищната мрежа.

3. 'The Bulgarian Salonica' – *Études balkaniques*, 2020/2, p. 358-380.

Статията проследява развитието на българските представи за Солун от средата на XIX в. до днес. Почти до второто десетилетие на XX в. османският Солун е по-голям, по-богат и по-модерен от българската столица град. Той провокира интереса и емоциите на българите, които виждат в него икономически, политически и културни възможности. След войните от началото на XX в. българите свързват Солун преди всичко с борбите си за свобода, поради което образът му е доминиран от темите за смъртта и саможертвата, за страха и смелостта, за затворите и концлагерите. Той остава за тях едновременно град-затвор и град на светлината, град на младостта и носталгията, на образованието и погрома, на икономическите възможности и напразните усилия. В епохата на социализма на преден план излизат темите за мястото на Солун в духовното развитие на българската нация и атентатите на гемиджиите, представяни като пример за борба срещу османския поробител и европейския капитализъм. След 1989 г. се забелязва връщане към темите за насието като част от националната борба и загубата на родния дом. Произведенията на тези теми са най-често дело на наследници на бежанци, които чрез тях възкресяват родовата памет, търсят самопознание и конструиране на връзката минало – бъдеще.

4. Солунската българска мъжка гимназия „Св. Св. Кирил и Методий“ – гордостта на екзархийската образователна система. – *Македонски преглед*, 2020/4, с. 29-44.

Българската мъжка гимназия „Св. Св. Кирил и Методи“ в османския Солун е основата, от която черпи силата си екзархийското образование в Османската империя. Тя предлага педагогически (1887-1896) и търговски (от 1899 г.) курсове, които прерастват в отделен търговски отдел, а от 1908 г. и в отделна търговска гимназия. Учителите в Солунската гимназия са най-добрите кадри на българското образование в този период, ярки личности с присъствие в обществения и политическия живот, изповядващи различни идеи и трудно подчиняващи се на авторитети. За повече от 30 години съществуване Солунската мъжка гимназия преживява славни моменти и упадък, бунтове и афери, вътрешни борби и трансформации, но не прекратява дейността си и си остава най-известното българско учебно заведение в османската провинция Македония.

5. Българската девическа гимназия "Св. Благовещение" в Солун. В: *Солун и българите: история, памет, съвремие*. Съст. Ю. Константинова, Н. Данова, Й. Желев. София: ИБЦТ, 2019, ISBN 978-619-7179-10-1, с. 197-221.

Българската девическа гимназия „Св. Благовещение“ в Солун не е била до сега обект на самостоятелно проучване. Текстът цели да запълни тази празнина, стъпвайки основно на непубликувани документи от фонда на Българската екзархия, съхраняван в Централния държавен архив в София и на част от архива на самата девическа гимназия, съхраняван в Националната библиотека на Гърция, отдел „Ръкописи и редки издания“. Привлечени са също материали от други български архивохранилища, както и сведения от 70-те тома „Екзархийска архива“, съхранявани в Църковно-историческия и архивен институт на Българската патриаршия. Те показват, че Българската девическа гимназия в Солун се развива стабилно възходящо от създаването си през 1881 г. до закриването си през 1913 г. Това се дължи на строгия ред и дисциплина в гимназията, както и на високата мотивираност на девойките да завършат обучението си. Сред проблемите на девическото образование, които трябва да бъдат подчертани са високата смъртност на ученичките и техният нисък социален статус.

6. Гърция в Източната криза – възможностите на неутралитета. В: *Балканите и Европа в Източната криза 1875-1881*. Съст. П. Митев, Т. Георгиева. София, УИ „Св. Кл. Охридски“, 2019, с. 343-353. ISBN: 978-954-07-4653-1.

Текстът проследява резултатите от политиката на неутралитет, която Кралство Гърция запазва по време на Източната криза (1875-1878). Акцентът е поставен върху конкретните външнополитически действия на Атина в защита на гръцките

национални интереси. Специално внимание е отделено на методите, с които гръцките политици преследват целите си – дипломатически игри, балкански преговори, бунтове и шантаж. Това дава възможност да се направят наблюдения за възможностите, които дава политиката на неутралитет и да се повдигне въпросът доколко успешна е тя за Гърция.

7. From Emulation to War: Bulgarian-Greek Relations in the 1900s. In: *Ιστορήματα 6, Ιστορίες πολέμου στη Νοτιοανατολική Ευρώπη. Μια προσέγγιση στη διαχρονία.* Επ. Α. Κόλια-Δερμιτζάκη, Β. Σειρηνίδου, Σ. Πλουμίδης. Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών. Αθήνα: Εκδόσεις Ηρόδοτος, 2018, p. 419-438. ISBN 978-960-485-172-0.

Текстът се опитва да представя един по-широк поглед върху външнополитическите цели на Гърция и България от началото на XX век и методите, с които те се опитват да ги осъществят. Негова цел е да покаже как издигането на собствените национални цели в култ, нежеланието да се постигне външнополитически компромис и подкрепянето на националистическата реторика неизбежно довеждат българи и гърци до военния сблъсък през 1913 г. Балканските войни са очаквани и желани в България и в Гърция, но те не донасят нито благоденствие, нито успокоение, нито съзряване на българското и гръцкото общество. Тъкмо напротив, техният резултат предопределя участието на България и Гърция на страната на различни държавно-политически съюзи по време на Първата и на Втората световна война, с което фактически предначертава съдбата на поколения българи и гърци.

8. Commensurability or Balance? In: *Η Θεσσαλονίκη και η βαλκανική ενδοχώρα στους Βαλκανικούς πολέμους. 100 χρόνια μετά.* Επιμ. Ε. Μαντά. Θεσσαλονίκη: Ίδρυμα Μελετών Χερσονήσου του Αίμου, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών και Μελετών «Ελευθέριος Βενιζέλος», 2017, p. 99-122.

Текстът си поставя за цел да сравни целите, с които през 1912 г. България и Гърция влизат във война с Османската империя. Той проследява развитието на тези цели и така изяснява причините, направили Втората балканска война неизбежна. Паралелното представяне на българската и гръцката визия за случилото се позволява избягването на стереотипни представи и оценки, които често доминират националните историографии. Освен на правителствените цели статията обръща внимание и на обществените настроения. Поставянето на въпросите на външната политика във вътрешнополитически контекст позволява да бъде обяснено взимането на пръв поглед абсурдни политически решения.

Глави от колективни монографии

1. **„Загубени родини“: бежанци, преселници, малцинства в Гърция през XX век. В: *Маски долу! Национализмът на Балканите през XX век*. Съст. Р. Прешленова. София, Парадигма, 2018, с. 115-159. ISBN: 978-954-326-344-8**

Главата анализира гръцкия национален въпрос през „късия“ XX век. Направен е кратък обзор на възникването, развитието, същността и различните методи за осъществяване на гръцката Мегали идея. Акцентът е поставен върху последиците, които нейният крах през 1922 г. има за гърците. Текстът разглежда политиката на Атина към малцинствените групи, които след войните от началото на XX век попадат в границите на гръцката държава. Направен е изводът, че крайна цел на гръцката малцинствена политика е постигане на национална хомогенност на държавата чрез асимилация на новите ѝ поданици. Анализирани са резултатите от тази политика, които стават особено видими в годините на Втората световна война и последвалата я Гражданска война в Гърция. Потърсена е връзката между малцинствената политика на Атина и нейните външнополитически цели и проблеми. В този контекст напълно логични изглеждат причините, довели гръцките политици до отказ през 1992 г. да признаят Република Македония с името, записано в конституцията ѝ.

2. **Гърция: стратегически възможности и традиционни проблеми. – В: *Съвременните Балкани: Предизвикателствата на XXI век*. Съст. Ал. Костов. София, Тендрил, 2021, с. 51-66. ISBN: 978-619-91496-7-6**

През второто десетилетие на XXI в. Гърция преживява тежка криза, която освен икономически, има сериозни социални и политически измерения. Гръцкият политически елит обаче успява да изведе страната от икономическата кризата, да възстанови стабилността, да запази демократичния характер на управлението и да препотвърди бъдещето на Гърция в Европейския съюз и НАТО. Коалицията на радикалната левица (СИРИЗА) от антисистемен играч се превръща в модерна лява партия, ангажирана със защита на лявата кауза на европейско ниво. Гръцкият политически елит успява да маргинализира профашистката партия „Златна зора“ и да избегне заплахата от радикализация на политическия живот.

Всички гръцки правителства от последните десетилетия гарантират сигурността и интересите на държавата си, разчитайки на съюзническите си отношения със САЩ. Гърция балансира успешно между ангажиментите към партньорите си от Европейския съюз и интересите на Русия в региона. Такава многостранна застраховка е необходима на страната, поради трайно влошените ѝ отношения с Турция. Именно развоят на гръцко-турските отношения и възможните във връзка с това сътресения в баланса на Силите в региона са най-сериозните предизвикателства, пред които Гърция може да изправи България днес.